

Jonathan Hermansen og Thomas P. Boje

Formel frivillighed og uformel hjælp

To forskellige former for civilt engagement?

Formel frivillighed og uformel hjælp er begge kategorier under fællesbetegnelsen civilt engagement. Der er tale om begreber, der i de senere år har fået en stadig større opmærksomhed, men som det dog alligevel har været svært at afgrænse. Denne artikels formål er at belyse, hvordan sociale ressourcer og netværk indvirker på folks deltagelse i frivilligt arbejde. Der er tale om en analyse af Danmark anno 2012. Et vigtigt resultat i den empiriske analyse er, at der ikke er den store forskel på personer, der er aktive i enten formel frivillighed eller uformel hjælp, men forskellen er nok større i forhold til personer, der ikke er frivillige. Socialisering spiller dog en væsentlig rolle. Personer, der er vokset op med frivillighed, er mere tilbøjelige til at udføre formel frivillighed end andre. For dem, som udfører uformel hjælp, har tradition for frivillighed mindre betydning. Her er det primært styrken af de tætte sociale netværk, som er afgørende. Den gruppe, som adskiller sig mest fra de inaktive, er gruppen, der udfører begge former for frivillighed. Gruppen af dobbeltengagerede er kendetegnet ved at have flere ressourcer, stærkere sociale netværk, mere tillid til andre personer og dedikere meget tid til frivillighed. De har med andre ord meget social kapital.

Søgeord: aktivt medborgerskab, civilsamfund, formel frivillighed, uformel hjælp, social kapital.

Formel frivillighed og uformel hjælp er begge kategorier under fællesbetegnelsen civilt engagement eller aktivt medborgerskab. Der er tale om begreber, der i de senere år har fået en stadig større bevågenhed, men som det dog alligevel har været svært at afgrænse på en måde, der tillader, at man kan vurdere omfang og konsekvenser af de forskellige aktiviteter. I denne artikel analyseres frivillighed forstået som både den formelle organisatoriske form for frivillighed og den hjælp, der er af mere uformel karakter. Wilson og Musick (1997) betoner, at frivilligt arbejde i dets mange former ikke alene bør ses som altruistiske handlinger, men i højere grad bør betragtes som produktive aktiviteter i forlængelse af personens andre aktiviteter. Der er tale om aktiviteter, der har betydning for den enkelte og samfundet, men hvordan den formelle organisatoriske frivillighed hænger sammen med den mere uformelle praktiske hjælp i familie og lokalsamfund er kompliceret og underbelyst. Det er på denne baggrund vigtigt, at begge former for civilt engagement er medtænkt i vurderingen af det frivillige arbejde og dets samfundsmæssige betydning.

I litteraturen om frivillighed og civilsamfund er det den formelle organisatoriske frivillighed, som dominerer. Det er tilfældet i diskussionen både af civilsamfundets omfang og af den betydningen, som det civile engagement tillægges for samfundets sammenhængskraft. Den uformelle hjælp inddrages sjældent i analyser af frivilligt arbejde. Dette skyldes utvivlsomt, at denne aktivitet er kendetegnet ved at være løst struktureret, består af uformelle relationer mellem individer og ikke er organiseret i institutionelle former (Martinez et al. 2011). Fraværet af analyser af udbredelsen af uformel hjælp kan også skyldes, at dette praktiske arbejde ofte ikke bliver tilskrevet samme værdi som den organiserede formelle frivillighed. Endvidere hænger den uformelle hjælp ikke nødvendigvis sammen med den formelle frivillighed. Det må eksempelvis antages, at uformel hjælp i højere grad afhænger af afgrænsede lokale eller tætte familiære sociale netværk, end det er tilfældet for den formelle organiserede frivillighed, som i højere grad bygger på sociale ressourcer og kontakter igennem løse netværk (Choi et al. 2007).

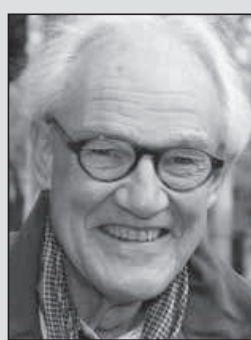
Det er ikke overraskende, at sociale kontakter har betydning for folks civile engagement i form af frivilligt arbejde, hvad enten der er tale om den organiserede frivillighed eller de uformelle former for hjælp. Det er ikke desto mindre vigtigt at tage højde for de forskellige typer af sociale kontakter for at forstå hvilken form for økonomiske og sociale ressourcer, der giver det enkelte individ adgang til sociale netværk, og hvordan disse ressourcer bliver udnyttet i civilsamfundet (se Granovetter 1973). Denne artikels formål er at belyse, hvordan de sociale ressourcer og netværk indvirker på folks tilbøjelighed til at udføre såvel formel frivillighed som uformel hjælp. Helt konkret sætter artiklen fokus på forskellen mellem den formelle organisations- og institutionsbaserede frivillighed og den uformelle netværksrelaterede frivillighed i Danmark anno 2012. Er der tale om kompletterende eller hinanden

Jonathan Hermansen

Ph.d.-stipendiat ved
Institut for Samfund
og Globalisering,
Roskilde Universitet

E-mail:
jherman@ruc.dk

Thomas P. Boje

Professor ved
Institut for Samfund
og Globalisering,
Roskilde Universitet

E-mail:
boje@ruc.dk

udelukkende sociale aktiviteter? Artiklen indeholder en empirisk analyse af, hvem der udfører de forskellige former for frivillighed; herunder også en beskrivelse af hvordan de to typer af aktiviteter defineres, og hvordan dem, der udfører enten formel frivillighed eller uformel hjælp, adskiller sig fra hinanden. Endelig forsøger artiklen at kaste lys over, hvorfor det er væsentligt at inddrage såvel formel frivillighed som uformel hjælp i analyser af social kapital og sammenhængskraft i samfundet. Artiklen er baseret på data fra undersøgelsen af frivillighed i Danmark i 2012 udført i regi af forskningsgruppen "Civilsamfund og Frivillighed".¹

Forskning omkring frivillighed – formel og uformel

Der er mindst to grunde til, at uformel hjælp er relevant at inddrage i kortlægninger af det frivillige arbejde. For det første er en stor del af litteraturen angående frivilligt arbejde kendetegnet ved, at den uformelle hjælp, der ikke udføres i foreningsregi, og som enten foregår i løst organiserede lokale grupper eller har karakter af at give en hjælpende hånd til naboer og venner på ad-hoc basis, bliver overset eller negligeret i analyser af civilsamfundet. For det andet er betydningen af henholdsvis formel frivillighed og uformel hjælp ikke nødvendigvis den samme for det omgivende samfund. Det er således afgørende i studier af frivilligt arbejdes samfundsmæssige betydning, at der skelnes mellem de to former for frivillige aktiviteter. Det er her væsentligt at pointere, at frivilligt arbejde er mangfoldigt, at det i stigende grad har fået karakter af en individuel snarere end kollektiv aktivitet, og at det på den baggrund er svært at lave en endimensionel afgrænsning af frivillighed som fænomen (Hustinx, Cnaan & Handy 2010). Det er derimod muligt at opfatte frivillige aktiviteter som et kontinuum, der går fra meget formaliserede aktiviteter i tilknytning til en organisation til uformelle vennetjenester i forhold til familie og naboer.

Den offentlige sektors forskellige størrelse i de enkelte lande kan bevirke, at aktiviteter, der varetages af frivillige i et land, anses for at være et offentligt anliggende i andre lande. Forholdet mellem de to forskellige former for frivillighed og de velfærdsstatslige ordninger er yderst komplekst, og der er tale om store variationer i den måde, som de enkelte velfærdssystemer organiserer civile aktiviteter (Salamon, Sokolowski & List 2003). Formel frivillighed i form af institutionelle sociale netværk skaber på den ene side et fundament

for social støtte i mellemmenneskelige relationer, som understøtter velfærdssystemet. På den anden side mindsker udbyggede og generøse velfærdssystemer behovet for uformel støtte. Det vil derfor være rimeligt at antage, at der er et højt niveau af frivillighed i lande, hvor den uformelle hjælp fungerer særlig godt, men hvor der samtidigt er betydelig social ulighed og sociale problemer. Det viser sig dog så langt fra at være tilfældet. I lande hvor det institutionelle velfærdssystem er svagt udbygget, er den uformelle hjælp ikke markant større end i lande med et veludbygget velfærdssystem. Samfund med et højt niveau af tætte sociale relationer i lokalsamfundet skaber ikke nødvendigvis en stor formel frivillighed, snarere det modsatte (Wall et al. 2001). I de nordiske lande, hvor niveauet af social støtte i form af frivillighed – formel som uformel – er højt, finder vi også, at der er høj social trykthed gennem de velfærdsstatslige systemer, mens et lavt niveau for frivillighed i Syd – og Centraleuropa er kombineret med et svagt udbygget velfærdssystem (Wollebæk & Selle 2003; Pichler & Wallace 2007). Ligeledes kan forskellen mellem formel frivillighed og uformel hjælp ændre sig over tid afhængigt af de økonomiske konjunkturer og niveauet for social ulighed. Det er derfor væsentligt at pointere, at denne artikel beskæftiger sig med frivillighedens former i en dansk kontekst anno 2012.

I flere svenske undersøgelser af frivillighedens omfang og betydning for samfundet beskrives, hvordan inddragelsen af uformel hjælp muliggør, at analyser af frivillighed også indeholder en række aktiviteter, der har stor betydning for samfundet som helhed, men som oftest tages for givet og ikke bliver opfattet som del af det civile engagement. Det er imidlertid vigtigt at medtage disse aktiviteter og samtidigt at adskille den uformelle hjælp fra den formelle organiserede frivillighed. Dels er det typisk sådan, at den uformelle arbejde fokuserer på de praktiske handlinger, der udøves som en hjælp til medborgere, venner eller familie, men som ikke nødvendigvis har et bredere samfundsmæssigt sigte. Dels viser de svenske undersøgelser, at der er markante demografiske forskelle i sammensætningen af den gruppe personer, som udfører formel frivillighed, og den som udfører uformelle hjælpeaktiviteter (Svedberg 2001; Svedberg, Essen & Jegermalm 2010; Essen, Jegermalm & Svedberg 2015). Eksempelvis er mænd mere tilbøjelige til at engagere sig i organiseret frivilligt arbejde, hvorimod en større andel af kvinder udfører uformel hjælp. Siden slutningen af 1990'erne er der i Sverige sket en stigning i omfanget af uformel hjælp, samtidigt med at kønsforskellene er blevet mindre. Desuden har folks uddannelsesmæssige baggrund og arbejdsstatus betydning for, hvordan og hvorvidt folk udfører en af de to aktiviteter eller begge (Essen, Jegermalm & Svedberg 2015:52-53).

I en dansk sammenhæng er Henriksen, Koch-Nielsen & Rosdahl (2008) kommet frem til lignende resultater, nemlig at formel frivillighed og uformel hjælp ikke nødvendigvis lader sig forklare af samme bagvedliggende faktorer. I deres analyse anvender de data fra den første Frivillighedsundersøgelse

se, der blev gennemført i 2004. De konkluderer, at den formelle frivillighed i langt højere grad afhænger af økonomiske og sociale ressourcer end den uformelle hjælp, hvor kontakter i nærmiljøet og familienetværk spiller en central rolle. Et nyere studie baseret på amerikanske data finder også, at sociale kontakter i lokalsamfundet har større betydning for uformel hjælp end for den formelle (Taniguchi 2012). Med baggrund i den seneste Frivillighedsundersøgelse fra 2012 finder Boje (2014) ligeledes, at der kun er et begrænset sammenfald mellem dem, som udfører formel frivillighed, og dem som udfører uformel hjælp. Det at have frivillige i familien har kun ringe betydning for, om man udfører uformel hjælp, mens det er vigtigt for den formelle frivillighed. Det er derimod personer, som har tætte relationer til familie, som udfører uformel hjælp, mens den formelle frivillighed blandt danskere bygger på det løsere sociale netværk og personlige ressourcer. Hvad angår omfanget af den uformelle hjælp i Danmark, synes der ikke at være de store forskelle på mænd og kvinder, mens mænd stadig er væsentligt mere formelt frivillige end kvinderne (Fridberg 2014).

Einolf og Chambré (2011) finder, at frivillighed kan forklares med baggrund i tre forskellige teoretiske perspektiver, hvor analyserne fokuserer på henholdsvis "sociale teorier" om frivillighedskonteksten, "teorier om individuelle karakteristika" angående motivation og kendetegn ved frivillige og "sociale ressource teorier", der forklarer frivillighed på baggrund af bl.a. evner og netværk. Einolf og Chambré argumenterer for, at aspekter af alle tre teoretiske traditioner må inddrages i studier af frivillighed. I denne artikel undersøger vi sammenhængen mellem formel frivillighed og uformel hjælp ved netop at medtage indikatorer for alle tre aspekter. Disse vil blive præsenteret i analyseafsnittet.

Frivillighed og social kapital

Et begreb, der særligt har vundet indpas til at indfange perspektiverne vedrørende sociale ressourcer og den sociale kontekst, er social kapital. Begrebet er brugt i mange forskellige sammenhænge og med varierende definition, men det er primært kendetegnet ved på den ene side at koble den enkelte persons ressourcer sammen med de forudsætninger, der er for at udføre frivilligt arbejde i et lokalområde set i forhold til områdets karakteristik og sammensætning og på den anden side at relatere besiddelsen af social kapital til graden af tillid i samfundet (Coleman 1988:93; Putnam 2000:287-91). Vi vil i denne artikel primært fokusere på betydningen af ressourcer og karakteren af de sociale netværk, som er relateret til organiseret frivillighed og institutionelle sociale netværk. I forståelsen af begrebet social kapital lægger vi os op ad Bourdieus definition som primært udfoldes i bogen *La Distinction* (Bourdieu 1979, am. udg. 1984), hvor de forskellige former for kapital defineres og forholdet mellem dem tydeliggøres (Bourdieu 1984:114). Det er gennem besiddelsen af social kapital i form af deltagelse i sociale netværk og i form af medlemskab af

ressourcestærke sociale organisationer, at individerne kan opnå adgang til økonomisk kapital og social privilegier og kan forøge deres kulturelle kapital gennem kontakt til eksperter og kulturelle institutioner. Man kan udskille to centrale elementer i Bourdieus definition af social kapital. For det *første* at det er de sociale relationer til andre personer, der muliggør, at individer har adgang til værdifulde ressourcer, som andre i den sociale gruppe er i besiddelse af, og for det *andet* at det er omfanget og kvaliteten af disse ressourcer – økonomiske eller kulturelle – som er bestemmende for individets position og magt i det sociale hierarki (se Portes 1998). I analyser af frivillighed finder vi, at en kombination af sociale ressourcer og deltagelse i sociale netværk er de centrale forklaringsparametre, hvilket gør Bourdieus definition af social kapital specielt relevant.

Inden for den sociologiske tradition er det Mark Granovetter (1973; 1985) og James Coleman (1988; 1994), der udbygger og præciserer begrebet social kapital i bestræbelser på at finde bedre og mere adækvate forklaringer end de neoklassiske teorier på specielt de racemæssige uligheder i USA, hvad angår uddannelse, arbejdsmarkedskarriere og indkomst. Mark Granovetter anvender ikke direkte begrebet social kapital, men benytter sig i stedet af begrebet indlejring (*embeddedness*) og taler om sociale netværk, som han i sine analyser af relationerne på arbejdsmarkedet har beskrevet som henholdsvis svage og stærke bånd (Granovetter 1973). Hvad angår tesen om social indlejring, er den karakteriseret ved tre forhold. For det *første* er alle former for bytte, det være sig socialt eller økonomisk, indlejret i sociale relationer, for det *andet* kan selve indlejringen antage mange væsensforskellige udtryksformer: sociale bånd, kulturelle aktiviteter eller politiske sammenhænge, og endelig for det *tredje* er det karakteristisk, at de gevinster, som opnås ved, at sociale egenskaber bliver indlejret i et bestemt netværk, på ingen måde vil være uden tilsvarende omkostninger i relation til andre sociale netværk (Woolcock 1998:163). Hvis der f. eks. er tale om en betydelig grad af lukkethed i de sociale relationer, kan det være en styrke i det lokale samfund eller på den enkelte virksomhed, men kan samtidig føre til isolering og afsondring fra det bredere samfund/arbejdsmarked (Granovetter 1985). Portes (1998; 2000) har senere udviklet denne forståelse af social kapital og definerer den som aktørernes evne til at drage fordel af medlemskab af sociale netværk og andre sociale strukturer. At være inkluderet i sociale netværk er en central faktor for individernes muligheder for at deltage i samfundets økonomiske, sociale og kulturelle aktiviteter. Sociale bånd og relationer gør det muligt for individerne at skabe levende lokalsamfund, forpligte sig til hinanden og skabe sammenhæng i den sociale struktur (Portes 1998:6).

På tilsvarende måde som Granovetter (1973) skelner mellem stærke og svage sociale netværk, har Putnam indført en skelnen mellem *brobyggende* (*bridging*) social kapital og *afgrænsede* (*bonding*) social kapital (Putnam 2000). Den brobyggende sociale kapital er karakteriseret ved opbygning af

relationer mellem heterogene sociale grupper og sociale netværk, som typisk er svage. De brobyggende relationer foregår primært inden for den formelle frivillighed. Den afgrænsede sociale kapital er kendetegnet ved relationer til personer fra samme sociale gruppe/strata, og denne type kapital tenderer til at forstærke homogeniteten i gruppen. Der er tale om relationer kendetegnet ved stærke sociale bånd, som er indadvendte, i og med at det er relationer mellem ligestillede individer så som familiemedlemmer, etniske grupper, personer med samme klassebaggrund etc. Der vil her typisk være tale om uformelle og nære relationer.

En anden distinktion, som hyppigt anvendes i analyser af social kapital, er forskellen mellem formelle og uformelle sociale netværk. Pichler og Wallace (2007) finder i deres analyser, at både de formelle og uformelle sociale relationer er vigtige for sammenhængskraften i samfundet. De formelle sociale netværk repræsenterer institutionelle netværk såsom foreninger og organisationer, mens de uformelle netværk etableres omkring familie og lokalsamfund. Uformelle netværk såsom venskaber er væsentlige for den sociale sammenhængskraft i nutidige samfund, hvor de organisatoriske netværk er blevet mere fleksible og flygtige (Pichler & Wallace 2007:424). Formelle og uformelle sociale netværk kan forekomme både i klart afgrænsede sociale grupper og imellem personer, der har et løst kendskab til hinanden.

Pichler & Wallace (2007) skelner mellem to former for samspil mellem de formelle og uformelle sociale netværk. På den ene side kan der være tale om en komplementaritet således, at den formelle frivillighed er knyttet sammen med og bliver forstærket gennem de uformelle aktiviteter. Det er ofte sådan, at den formelle frivillighed initieres gennem de sociale netværk og uformelle kontakter, som individerne har i lokalsamfundet, på arbejdspladsen eller i familien. På den anden side kan der være tale om en substitutionseffekt mellem de formelle og uformelle aktiviteter. I de tilfælde, hvor deltagelsen i de formelle sociale netværk i civilsamfundet er svagt udviklet, da vil det typisk være sådan, at de centrale kontakter og sociale relationer foregår gennem uformelle kanaler (se f.eks. Salamon, Sokolowski & List 2003).

I de senere år har der i den internationale litteratur været stigende opmærksomhed på koblingen mellem civilt engagement og social kapital. Det er her ikke kun den formelle frivillighed, der bliver koblet sammen med udviklingen af social kapital (Gundelach, Freitag & Stadelmann-Steffen 2010). Uformelle aktiviteter bliver også anset for at være et relevant mål for niveauet af civilt engagement i et moderne samfund, da det ikke nødvendigvis kræver de samme ressourcer som ved formel frivillighed. Son & Lin (2008) finder således, at social kapital forekommer på såvel mikro- som makroniveau. Deres argument er, at social kapital skabes på begge analytiske niveauer gennem sociale netværk (Son & Lin 2008:331). Heri ligger det implicit, at deltagelsen i civilsamfundet udspringer af sociale netværk, der kan have forskellig karakter afhængig af, om de er organiseret omkring et formelt foreningsarbejde eller ej.

Denne sammenhæng har dog hidtil ikke haft stor bevågenhed i en dansk kontekst. En undtagelse er Henriksen, Koch-Nielsen & Rosdahls (2008) analyse af formel frivillighed og uformel hjælp. De finder, at uformel hjælp og formel frivillighed grundlæggende er to forskellige størrelser, der også kan have forskellige konsekvenser for det omgivende samfund. Eksempelvis synes hverken personlige eller sociale ressourcer afgørende for at udføre uformel hjælp, hvilket står i kontrast til formelt frivilligt arbejde. Det lader i højere grad til at være danskernes tilknytning til lokalsamfundet, der er afgørende for, om de udfører uformel hjælp eller ej (Henriksen, Koch-Nielsen & Rosdahl 2008:206f). Resultaterne fra dette studie taler umiddelbart for, at sociale netværk og tillid til andre er af mindre betydning for udførelse af uformel hjælp end for formel frivillighed.

Hvor betydningen af civilt engagement gennem sociale netværk for udviklingen af social kapital er tydelig, fremstår relationen mellem tillid og social kapital væsentligt mindre klart. Ifølge Uslaner (2000) kan niveauet for tillid i samfundet forklares ud fra fordelingen af velfærdsressourcer: når uligheden stiger, falder tilliden og dermed også omfanget af social kapital. Det er der to grunde til. For det første, en ligelig fordeling af velfærdsressourcer er tilbøjelig til at skabe en optimistisk holdning til livet i befolkningen. Det er umagen værd for en person at tage del i sociale relationer med andre. For det andet, en ligelig fordeling af ressourcerne forstærker de fælles værdier og erfaringer i samfundet og dermed også tilbøjeligheden til at indgå i sociale netværk. Tilsvarende hvis velfærd er fordelt meget ujævnt, danner der sig negative stereotyper i forhold til anderledes sociale grupper; mistillid og sociale spænding vokser. Coleman (1994) beskriver tillid som et særkende for de relationer og organiseringer, der skaber den sociale kapital. Den sociale tillid kan i denne sammenhæng betragtes som en blandt flere forudsætninger for udbygningen og vedligeholdelsen af relationerne, der indgår i såvel formelle som uformelle typer for civilt engagement.

De empiriske indikatorer og analysestrategi

Denne artikel fokuserer på en overordnet samfundsmæssig problemstilling i relation til formel frivillighed og uformel hjælp i Danmark, hvorfor en præcisering af vores forståelse af social kapital, som gjort ovenfor, har været nødvendigt. Almindeligvis antages det i empiriske studier af social kapital, at der er to primære kilder til fremkomsten af social kapital. På den ene side deltagelse i civilsamfundet gennem forskellige typer af sociale netværk og på den anden side social tillid (Beuningen & Schmeets 2013). Niveauet for social kapital bliver i denne artikel beskrevet gennem karakteren af de sociale netværk, de frivillige indgår i, traditionen for frivillighed i familien samt i mindre grad den generelle tillid på tværs i samfundet. Det, at der i familien er tradition for frivillighed, er væsentlig indikator, da sådanne erfaringer kan være med til at skabe en norm for udførelsen af frivilligt arbejde. Derudover kan familietra-

ditioner for civilt engagement bidrage med et kendskab til organisationer og personer, der kan føre til, at man har lettere ved at engagere sig i formelle eller uformelle civile indsatser.

De anvendte data er fra Frivillighedsundersøgelsen fra 2012. Dataindsamlingen er varetaget af SFI, og de gennemførte interviews er foretaget over telefon. Fridberg & Henriksen (2014) konstaterer, at Frivillighedsundersøgelsen samlet set er repræsentativ for den voksne danske befolkning som helhed, således at vægtning af data ikke er nødvendig. I analysen indgår besvarelser fra 2.570 respondenter efter datarensningen. 239 respondenter er sorteret fra, da de ikke har besvaret alle spørgsmålene, som indgår i analysen.² Vi opdeler i analysen befolkningen i fire forskellige grupper i forhold til den type aktiviteter, de har udført (se tabel 1).

Tabel 1. Fordelingen i fire befolkningsgrupper.

	Antal	Procent
Uformel hjælp	886	34
Formel Frivillighed	401	16
Både formel og uformel	495	19
Hverken formel eller uformel	788	31
Total	2.570	100

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2012.

Den første gruppe består af personer, som alene udfører regelmæssig uformel hjælp i form af social støtte til familie, venner og i lokalsamfundet. Denne gruppe omfatter 34 procent af den danske befolkning.

Den anden gruppe består af personer, som alene udfører regelmæssig formel frivillighed i en organisatorisk sammenhæng. Denne gruppe omfatter 16 procent af den danske befolkning.

Den tredje gruppe består af personer, som udfører regelmæssigt både uformel hjælp og formel frivillighed. Den gruppe udgør 19 procent af den danske befolkning.

Den fjerde gruppe består af de personer, der udfører hverken uformel hjælp eller formel frivillighed. Denne gruppe omfatter 31 procent af den danske befolkning.

På baggrund af Einolf og Chambrés (2011) inddeling i tre perspektiver: "sociale teorier", "teorier vedrørende individuel karakteristika" og "sociale ressource teorier" har vi udvalgt en række faktorer, der dækker hvert af de tre domæner. Først præsenterer vi de faktorer, der har betydning for folks individuelle karakteristika. Denne kategori indeholder indikatorer, som beskriver folks baggrundsforhold. Det er umiddelbart sværere at skelne mellem de sociale forholds betydning og de sociale ressourcers effekt på frivilligheden ved

hjælp af kvantitative data, da den enkelte persons motiver vanskeligt lader sig afdække. Vi opstiller i analysen nogle indikatorer for sociale forhold, der omhandler såvel de sociale omstændigheder som sociale ressourcer. De sociale forhold tjener ligeledes det formål at belyse sammenhængen mellem formel frivillighed og uformel hjælp.

Analyse

Vi starter analysen med først at se på forskellene mellem de fire grupper, hvad angår de individuelle karakteristika, dernæst analyserer vi de sociale forhold. De to tabeller indeholder de procentmæssige fordelinger inden for hver af de fire grupper. De to tabeller angiver de bivariate sammenhænge mellem de fire grupper og de uafhængige variable. Derudover er det belyst, hvorvidt der er statistisk signifikant forskel de fire grupper i mellem. Fordelingen mellem de fire grupper, hvad angår baggrundsforhold, fremgår af tabel 2. Udvælgelsen

Tabel 2. Baggrundsforhold for de fire grupper (pct.).

	Uformel	Formel	Begge dele	Hverken eller	I alt
<i>Hele populationen</i>	34	16	19	31	100
<i>Køn</i>					
Kvinder	37*	15	18	30	100
Mænd	32*	16	21	31	100
<i>Aldersgrupper</i>					
16-23 år	39	13	10**	38**	100
24-31 år	30	14	17	39**	100
32-39 år	26**	22**	18	33	100
40-47 år	31	16	28**	25*	100
48-55 år	39*	13	22	26*	100
56-63 år	41**	16	19	24**	100
64+	35	15	18	32	100
<i>Uddannelse</i>					
Ingen uddannelse	39*	13	12**	36**	100
Erhvervsuddannelse	37	14	19	30	100
KVU	38	10**	19	33	100
MVU	34	18	22	27*	100
LVU	21**	25**	26**	28	100
<i>Tradition for formel frivillighed</i>					
Nej, slet ikke	37**	13**	14**	35**	100
Kun i mindre grad	33	14	21	33	100
Ja, i nogen grad	32	20**	22	26*	100
Ja, i høj grad	28**	21**	34**	17**	100

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$. $n=2.570$. Bivariate sammenhænge testet med χ^2 -test. Signifikansmarkeringer viser, hvilke celler der bidrager med statistisk signifikante forskelle.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2012.

af de demografiske variable udspringer af de konklusioner, som Wilson (2012) fremhæver i sit litteraturstudie af forhold, der har betydning for om folk udfører frivilligt arbejde. Baggrundsfaktorer er i udgangspunktet forhold, der i større eller mindre grad går forud for folks engagement i frivilligt arbejde. Det indebærer, at de kan afdække i hvilket omfang, den formelle frivillighed og uformelle hjælp er forankret i forskellige dele af den danske befolkning.

Den første baggrundsvARIABLE, der er taget med, er køn. I Svedberg, Essen & Jegermalms (2010) studie fra Sverige fremgår det, at der er statistisk signifikant forskel i andelen af mænd og kvinder, der udfører henholdsvis formel frivillighed og uformel hjælp. De finder, at kvinder er overrepræsenteret i kategorien uformel hjælp, mens mændene i Sverige dominerer i formel frivillighed. Af tabel 2 fremgår det, at man kan forvente at finde samme mønster i Danmark. Der er en signifikant større andel af kvinder, der udfører uformel hjælp – og marginalt større andel af mænd, der er aktive i formel frivillighed og aktive i begge former. Hvad angår sidstnævnte er der dog ikke tale om nogen statistisk signifikante forskelle.

Wilson & Musick (1997) finder, at tilbøjeligheden til at udføre uformel hjælp er stigende med alderen. Derimod kan det være sværere at forudsige, hvilken betydning alder har for sandsynligheden for at udføre formel frivillighed. Populationen er her inddelt i syv aldersgrupper, der dels dækker over nogle forskellige faser i livet og dels indeholder et tilstrækkeligt antal af besvarelser. Den bivariate analyse af sammenhængen mellem alder og de fire grupper viser, at der er statistisk signifikant forskel i andelen af aktive på tværs af grupper. Mønstret er imidlertid forskelligt for de to former for aktiviteter. Der er en lidt større andel af de ældre, der alene udfører uformel hjælp dog med de 16-23-årige som en undtagelse. De 32-39-årige er i overtal når det gælder alene at deltage i formel frivillighed, hvilket kan hænge sammen med, at mange i denne aldersgruppe har små børn, som gør, at de er engageret i skolebestyrelser, idrætsforeninger, fritidsordninger etc. Et forhold som også kan forklare, at der er flere i gruppen 40-47 år, der er aktive i både formel frivillighed og uformel hjælp. Denne aldersgruppes børn er givetvis ældre, hvilket giver forældrene mere tid til uformelle aktiviteter i forhold til lokalsamfundet og bedsteforældre samtidig med, at de har bevaret et engagement i deres børns trivsel gennem formel frivillighed.

Uddannelsesniveaue er ifølge Wilson (2012) en af de væsentligste faktorer for, hvorvidt folk udfører frivillige aktiviteter. Dette kan skyldes, at folk med et højere uddannelsesniveaue har flere personlige ressourcer og evt. også et større socialt netværk. Tabel 2 viser, at personer med en lang videregående uddannelse udgør en signifikant højere andel blandt dem, som udfører formel frivillighed, såvel som blandt dem der udfører både uformel hjælp og formel frivillighed. Derimod er det personer med ingen eller kortere uddannelse, som dominerer blandt dem, som alene er aktive i uformel hjælp, eller som ikke deltager i nogle af aktiviteterne.

Den sidste baggrundsvariabel i tabel 2 omhandler traditioner for frivillighed som en del af folks opvækst, det vil sige i hvilket omfang folk mener, at der er tradition for at udføre formelt frivilligt arbejde i deres egen familie. Dette forhold er interessant, da spørgsmålet til respondenterne specifikt beder dem tænke på deres opvækst. Ordlyden er således: "Hvis du tænker tilbage på din opvækst, vil du så sige, at der har været tradition i din familie for frivilligt arbejde?". Traditioner for frivillighed kan i princippet også kategoriseres som et socialt forhold, idet der spørges retrospektivt, så tidsrækkefølgen i forhold til folks nuværende engagement som frivillige er eksplicit givet. Af tabel 2 fremgår det, at personer, der oplever, at der var tradition for frivillighed i deres familie, er statistisk signifikant mere tilbøjelige til at være aktive i formel frivillighed eller at være aktive i både formel frivillighed og uformel hjælp.

I tabel 3 har vi angivet en række centrale variable, som siger noget om de sociale forhold, der har betydning for omfanget og karakteren af det frivillige arbejde.

Tabel 3. Øvrige sociale forhold fordelt på de fire grupper (pct.).

	Uformel	Formel	Begge dele	Hverken eller	I alt
<i>Hele populationen</i>	34	16	19	31	100
<i>Mulighed for økonomisk støtte</i>					
Ja	35	16	20	30*	100
Nej	34	14	17	34*	100
<i>Frivilligt arbejde i familien</i>					
Ja	32**	18**	25**	26**	100
Nej	38**	13**	13**	36**	100
<i>Givet pengegaver til foreninger</i>					
Ja	35	15	20	30	100
Nej	34	17	18	32	100
<i>Formel frivillighed seneste måned</i>					
Antal timer (gns.) *	-	9,6	12,5	-	11,2
<i>Uformel hjælp seneste måned</i>					
Antal timer (gns.)	12,3	-	12,7	-	12,5
<i>Tillid</i>					
Social tillid (gns.) **	6,9	7,1	7,3	6,7	7,0
<i>Socialt netværk</i>					
Tæt netværk (gns.) **	3,1	3,1	3,2	2,9	3,1
Løst netværk (gns.) **	1,7	1,9	1,9	1,7	1,8

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$. $n=2.570$. Bivariate sammenhænge testet med χ^2 -test, t-test og anova. Signifikansmarkeringer ud for de enkelte celler viser, hvilke underkategorier der bidrager med statistisk signifikante forskelle. For variable med gennemsnitsmål er angivet statistisk signifikans på overordnet variabelniveau.

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2012.

Den første variable i tabel 3 omhandler folks mulighed for at få økonomisk støtte. Denne faktor beskriver, hvorvidt de pågældende personer har et netværk med ressourcer, som de kan trække på. Spørgsmålet lyder: "Er der i din familie eller omgangskreds personer (...) som vil kunne låne dig et større pengebeløb, hvis du skulle få brug for det (f.eks. 20.000 kr.)". Det er en indikator dels for personernes sociale netværk (kan de forvente at få hjælp eller ej), og dels ressourcerne i dette netværk (kan vedkommende få hjælp gennem netværket). Fra et netværksteoretisk perspektiv ville dette spørgsmål være en indikator for social kapital, hvorfor det kunne tænkes at hænge sammen med socialt engagement såsom det at udføre frivilligt arbejde (Son & Lin 2008). Imidlertid viser tabel 3, at der ikke er nogen statistisk signifikant forskel mellem de fire grupper i deres adgang til økonomisk hjælp.

Omvendt er der en statistisk signifikant sammenhæng mellem, hvorvidt andre i familien udfører formelt frivilligt arbejde, og om personen selv deltager i formel frivillighed. Der er en markant overrepræsentation af personer, hvor andre i familien også udfører frivilligt arbejde, både blandt personer som alene udfører formel frivillighed, og som deltager i begge former for frivillighed. Tradition for frivillighed i familien er således en central parameter i forklaringen af personers civile engagement.

Bauer, Bredtmann & Schmidt (2013) konkluderer i et studie, at der er en positiv sammenhæng mellem frivillighed og donationer til velgørende formål; om end den er mindre i lande med store statslige udgifter til de sociale områder. Denne konklusion gør forholdet interessant at belyse i en dansk sammenhæng. Hvorvidt personer vælger at give pengegaver til foreninger eller organisationer kan være dels et udtryk for de økonomiske ressourcer, som folk besidder, og dels et udtryk for positiv holdning til filantropiske aktiviteter. Det skal bemærkes, at tallet ikke dækker over medlemskontingenter. Der er imidlertid ingen klar sammenhæng i Danmark mellem de fire grupper, og hvorvidt man har givet pengegaver til foreninger eller organisationer inden for det seneste år.

Det antal timer, der inden for den seneste måned er brugt på regelmæssig uformel hjælp til andre uden for egen hustand, giver et mål for engagementets omfang. Der er stor forskel på, hvor mange timer den enkelte person bruger på at hjælpe andre, men i gennemsnit er der ingen statistisk signifikant forskel mellem de personer, der kun udfører uformelle aktiviteter og de personer, som er aktive i både uformel hjælp og formel frivillighed.³ Det er der til gængæld, når vi ser på hvor mange timer, der anvendes på formel frivillighed af personer, som udelukkende er engageret i formelt frivilligt arbejde, og som er aktive i begge former for civilt engagement. Blandt personer, som er aktive som både formelt frivillige og yder uformel hjælp, bruges der i gennemsnit 25 timer om måneden, hvilket er markant højere end for de øvrige grupper af frivillige.

Social tillid er et centralt element i de fleste teorier om social kapital. I tabel 3 fremgår den gennemsnitlige værdi for hver af de fire grupper. Den sociale tillid er målt på en skala fra 0-10 med en formulering fra "standardspørgsmålet" (se Uslaner 2012). Ordlyden af spørgsmålet er: "Mener du, at de fleste mennesker i det store og hele er til at stole på, eller kan man ikke være for forsigtig, når man har med andre mennesker at gøre?". Der er som forventet statistisk signifikant forskel mellem de fire grupper. Personer, der er aktive i både formel frivillighed og uformel hjælp, har højest social tillid, hvorimod de personer, der ikke er aktive i nogen af aktiviteterne, har lavest social tillid.

Analysen af de sociale forholds betydning for de forskellige former for frivilligt engagement omfatter endvidere to mål for folks sociale netværk. Begge mål er indekseret af værdierne fra flere forskellige spørgsmål. Indeksene har en skala fra 0 til 4, hvor en højere værdi angiver et stærkere netværk. Målet for det tætte netværk omfatter, hvor hyppigt man har kontakt med familie og slægt, naboer og andre i lokalområdet samt venner og bekendte, der ikke bor i samme område. Hvorimod det løse netværk omfatter kontakt med tidligere og nuværende kollegaer samt andre personer generelt. Af tabel 3 fremgår de gennemsnitlige værdier for de fire grupper, og for alle grupperne er de tætte netværk stærkere end de løse. Der er signifikant forskel mellem de fire grupper. Hvad angår både de tætte og løse sociale netværk, så har personer, der både er aktive i formel frivillighed og deltager i uformel hjælp, de stærkeste sociale netværk. Personer, der ikke er aktive i nogen form for frivillighed, har tilsvarende de svageste sociale netværk. Endvidere er det sådan, at personer, som alene udfører uformelle aktiviteter, har stærke tætte netværk, men svage løse netværk. Deres relationer er til familie, slægt og nære venner, mens deres relationer til andre personer synes mindre udviklet.

Forskel og lighed mellem formelt frivillige og uformelle hjælpere – en multivariat analyse

Efter nu at have beskrevet forskellene mellem dem, der laver enten formel frivillighed eller uformel hjælp, ingen af delene eller begge to former for frivilligt arbejde, vil vi nu i en multivariat analyse se på forskellene mellem de fire grupper. I analysen inddrages alle de empiriske indikatorer, som vi i de foregående tabeller har belyst enkeltvis – tabel 4. Analysen er foretaget med multinomial logit-model, da den afhængige variabel består af de fire ikke-rangordnede kategorier. I analysen er de personer, der hverken udfører formel frivillighed og uformel hjælp, valgt som referencegruppe, da det er hensigten at undersøge, hvilke forhold der fremmer det frivillige arbejde.⁴ Regressionskoefficienterne er følgelig beregnet i forhold til referencekategorien.⁵

Af tabel 4 fremgår det, at der ikke er nogen forskel mellem mænd og kvinder blandt de fire grupper, når der er kontrolleres for de øvrige demografiske og sociale forhold. Kvinder og mænd kommer i stigende grad til at ligne hinanden i deres civile engagement. Til gengæld er der markante forskelle

Tabel 4. Formel frivillighed og uformel hjælp – de fire grupper.

	Uformel	Formel	Begge dele	Hverken eller
	Relativ risiko ratio (std.fejl)	Relativ risiko ratio (std.fejl)	Relativ risiko ratio (std.fejl)	Relativ risiko ratio (std.fejl)
Køn (ref. Kvinde)				
Mand	0.907 (0.094)	0.990 (0.129)	1.144 (0.143)	. (.)
Alder (ref. 16-23)				
24-31	0.781 (0.174)	0.959 (0.292)	1.164 (0.363)	. (.)
32-39	0.799 (0.181)	1.778* (0.520)	1.408 (0.436)	. (.)
40-47	1.204 (0.269)	1.721 (0.515)	2.943*** (0.883)	. (.)
48-55	1.500 (0.328)	1.441 (0.440)	2.377** (0.723)	. (.)
56-63	1.619* (0.370)	2.102* (0.652)	2.214* (0.705)	. (.)
64+	1.074 (0.225)	1.768* (0.514)	1.956* (0.586)	. (.)
Uddannelse (ref. Ingen udd.)				
Erhvervsuddannelse	0.964 (0.150)	0.882 (0.184)	1.193 (0.243)	. (.)
Kort vid. udd.	0.878 (0.166)	0.591 (0.160)	1.053 (0.257)	. (.)
Mellem vid. udd.	0.957 (0.162)	1.166 (0.253)	1.273 (0.275)	. (.)
Lang vid. udd.	0.626* (0.131)	1.675* (0.395)	1.592 (0.378)	. (.)
(Traditioner. Ref. Nej, slet ikke)				
Kun i mindre grad	0.973 (0.145)	0.965 (0.188)	1.374 (0.242)	. (.)
Ja, i nogen grad	1.127 (0.167)	1.602** (0.281)	1.619** (0.277)	. (.)
Ja, i høj grad	1.573* (0.294)	2.432*** (0.507)	3.531*** (0.686)	. (.)
Frivillige i familien (ref. Ja)				
Nej	0.930 (0.099)	0.642** (0.087)	0.542*** (0.071)	. (.)
Givet pengegaver (ref. Ja)				
Nej	1.005 (0.116)	1.400* (0.201)	1.222 (0.172)	. (.)
Tillid	1.033 (0.027)	1.027 (0.034)	1.081* (0.035)	. (.)
Stærkt tæt netværk	1.454*** (0.115)	1.246* (0.124)	1.749*** (0.178)	. (.)
Stærkt løst netværk	1.016 (0.052)	1.179* (0.078)	1.090 (0.069)	. (.)
Constant	0.283*** (0.097)	0.095*** (0.043)	0.021*** (0.010)	. (.)

n=2.570, p≤0,05*, p≤0,01**, p≤0,001***

Kilde: Frivillighedsundersøgelsen 2012.

mellem aldersgrupperne i frivillighed. Personer i alderen 56-63 år synes over en bred kam at være mere aktive i frivillige aktiviteter end andre aldersgrupper sammenlignet med referencekategorien. Derimod er det personer i aldersgruppen 40-55 år, som topper blandt dem, der er både/og frivillige. For gruppen, som er aktive i både formel frivillighed og uformel hjælp, er der dog tale om et generelt højt niveau for alle personer over 40 år. For aldersgruppen 40-55 år er der tale om personer, som må antages at have en række formelle aktiviteter, hvad angår børns skole og fritid kombineret med uformelle aktiviteter i relation til den ældre generation. Personer med lang videregående uddannelse adskiller sig fra de øvrige uddannelseskategorier set i forhold til gruppen, der hverken er formelt frivillige eller yder uformel hjælp, idet der er signifikant større sandsynlighed for, at de hører til gruppen af formelt frivillige, hvorimod de i signifikant mindre grad udelukkende foretager uformel hjælp.

Betydningen af traditioner for frivillighed i familien for, hvorvidt man laver formel frivillighed bliver bekræftet. Således er der signifikant flere formelt frivillige blandt personer, hvor frivillighed har været en tradition i familien under deres opvækst. På den måde har det også betydning for, hvorvidt personen selv er aktiv i formel frivillighed, at der er andre i familien, der arbejder frivilligt. Tradition for frivillighed har derimod kun ringe betydning for, hvorvidt man udfører uformelle aktiviteter set i forhold til referencekategorien. Hvilket indikerer, at engagement i de foreninger, der organiserer formel frivillighed, i høj grad er socialt betinget. Kendskab til andre frivillige og at have tradition for frivillighed i familien gør, at man er tilbøjelig til selv at involvere sig i formel frivillighed, men det har ikke den store betydning for, om man yder uformel praktisk hjælp til andre. Hvad angår den uformelle praktiske hjælp er det forankringen i lokalsamfundet og tætte familiære eller venskabsbånd, som er afgørende (Haski-Leventhal & Bargal 2008). Den store betydning, som frivilligt engagement i familien og i netværket har for det formelle civile engagement, kan muligvis også forklare, hvorfor de demografiske variable gennemgående har så relativt beskedne indflydelse på, hvem der er aktive i formel frivillighed.

Hvorvidt man har givet pengegaver til foreninger eller organisationer har kun en (negativ) indflydelse på, om man udelukkende udfører formel frivillighed, og effekten er ikke entydig, da det ikke har signifikant statistisk betydning for, om man udfører både formel frivillighed og uformel hjælp. Til gengæld har folks sociale tillid betydning for, om man udfører begge aktiviteter. Gruppen af personer, der udfører både formel frivillighed og uformel hjælp, er kendetegnet ved at have et signifikant højere niveau af social tillid end de personer, der hverken udfører formel frivillighed eller uformel hjælp. Denne forskel kan skyldes, at de personer, der udfører begge aktiviteter, er i kontakt med flere mennesker, bruger et meget betydeligt antal timer på at støtte andre mennesker og har givetvis også et større og bredere socialt net-

værk. Hvilket også bliver bekræftet i og med, at de personer, der både udfører formel frivillighed og uformel hjælp, har signifikant stærkere tætte sociale netværk end dem, der ikke er aktive i nogen af aktiviteterne. Det er yderligere sådan, at alle tre grupper af personer, der udfører den ene eller anden form for frivilligt arbejde, har et stærkere tæt socialt netværk – afgrænsende social kapital – end de personer som ikke har noget civilt engagement. Hvad angår det løse sociale netværk – brobyggende social kapital – så er det kun gruppen, der udelukkende udfører formel frivillighed, der adskiller sig fra referencekategorien. De har generelt et stærkere løst socialt netværk, hvilket antyder, at brede netværk uden for familie, slægt og nære venner er vigtige i udførelsen af den formelle frivillighed såvel som for integration i samfundet i øvrigt.

Konklusion

Deltagelse i sociale netværk kan bringe fordele til folk i deres sociale liv og øge den gensidige forståelse mellem forskellige sociale grupper i samfundet. Social kapital forstået som borgernes civile engagement er således et vigtigt begreb i analyser af deres deltagelse i samfundets forskellige demokratiske institutioner og deres involvering som frivillige i de sociale netværk, som igen spiller en centrale rolle i lokalsamfundets liv. Gennem de sociale netværk og de sociale bånd, som derved knyttes, bliver det muligt for borgerne at udvikle lokalsamfundene, at forpligte sig over for hinanden og dermed at sikre den sociale sammenhæng. Deltagelse i sociale netværk giver borgerne ressourcer og fordele i deres sociale liv samt øget gensidig forståelse mellem de forskellige sociale grupper, som lever i et lokalsamfund. Formel frivillighed i foreningsregi bliver typisk opfattet som et sådant bidrag til det "fælles gode". Forståelsen af de uformelle aktiviteter går mere på, at man hjælper naboer, venner og familie med praktiske problemer. De uformelle aktiviteter bliver ikke på samme måde som formel frivillighed opfattet som en integreret del af civilsamfundet, hvad disse aktiviteter så klart må betragtes som. Vi har i denne artikel vist, at der er et betydeligt sammenfald i personkredsen, som er engageret i formel frivillighed og dem, som udfører uformelle aktiviteter, men også markante forskelle mellem de to grupper.

Denne forskel mellem de to former for frivillighed bliver i artiklen bekræftet gennem at se på karakteren af de sociale netværk, som personer, der udfører frivillighed, er inddraget i. De tætte sociale netværk synes at have størst betydning, når det gælder at være aktiv i uformelle hjælpeaktiviteter, eller når der er tale om en kombination af formel frivillighed og uformel hjælp. De løse sociale netværk har derimod primært betydning for, om personer er foreningsfrivillige. Når man skal forstå betydningen af civilt engagement, er det vigtigt at have denne forskel i karakteren af sociale netværk i mente. Kun gennem en kobling af de løse brobyggende og de mere afgrænsede tætte sociale netværk skabes den samfundsmæssige integration og solidaritet på tværs af de sociale forskelle.

Karakteren af de sociale netværk har betydning dels for inklusionen i det lokale samfund, men i nok så høj grad for fordelingen af økonomiske, sociale og kulturelle ressourcer opnået gennem medlemskab af sociale netværk. Adgang til arbejde, mobilitet gennem forfremmelse og økonomisk succes er på samme måde som deltagelse i frivillige aktiviteter knyttet til ressourcer opnået gennem de sociale netværk. Hos Granovetter (1973) anvendes begrebet "løse /svage netværk" netop til at karakterisere de typer af netværk, hvor personer får kontakter uden for den umiddelbare kreds af familie og nære venner til ledige jobs og karrieremæssige åbninger i samfundet.

Den voksende bolig-mæssige segregering i storbyerne har således central betydning for de sociale gruppers mønster i social kapital. Det er kendt fra utallige studier af sociale netværk i urbane lokalsamfund, at integration og trivsel i det lokale samfund i høj grad beror på kontakt til slægtninge og venner i de nærmeste fysiske omgivelser. I og med at de ressourcestærke middelklassefamilier klumper sig sammen i bestemte områder, bliver de ressourcefattige sociale gruppers netværk tilsvarende indskrænket til andre personer i samme gruppe – kendetegnet ved arbejdsløshed, afhængighed af sociale ydelser med videre. Her kan den formelle frivillighed, karakteriseret som løse brobyggende sociale netværk, være med til at skabe sociale relationer på tværs af social og bolig-mæssig segregering.

Et interessant fund i analysen er, at der i dag ikke synes at være nogen signifikant forskel på omfanget af kvinders og mænds civile engagement. Hvor mænd tidligere klart dominerende i omfang af frivilligt arbejde, så er der i dag ved at være kønsmæssig ligestilling. Mænds tidligere dominans skyldtes, at en stor andel af frivilligheden foregår inden for idræt, fritid og kultur. Her som på andre områder synes kvinderne at være blevet mere aktive end tidligere. Der er således også på dette område tale om en tendens til ligestilling, som kan forklares ved, at stadig flere kvinder får videregående uddannelse og arbejdsmarkedstilknytning og dermed et mere omfattende og bredere socialt netværk. Baggrundsvariablene synes generelt kun at have en beskedent forklarings-effekt i analysen. Det er kulturelle forhold så som tradition for frivillighed i familien og kontakt til andre civilt aktive personer igennem ens sociale netværk, som synes at have størst betydning. Af baggrundsvariablene synes kun alder at have indflydelse på typen og omfanget af frivillighed. Det er ikke overraskende, at typen og intensiteten i frivillige aktiviteter varierer med alderen. I dag er de ældre aldersgrupper tydeligt mere frivillige end andre. De har et bedre helbred end tidligere og er generelt mere aktive end tidligere generationer. For mellemaldersgrupperne gælder det, at deres civile engagement er karakteriseret af en høj intensitet i og med, at de er aktive i både formel frivillighed og uformel hjælp. Disse aldersgrupper er foreningsfrivillige i forhold til børn og udfører praktiske aktiviteter for ældre familiemedlemmer.

Et gennemgående træk ved den empiriske analyse er, at der ikke er den store forskel på folk, der er aktive i enten formel frivillighed eller uformel

hjælp, når man sammenligner disse to grupper med folk, der hverken er formelt frivillige eller yder uformel hjælp. Dog spiller socialisering en væsentlig rolle for, om folk er engageret i formel frivillighed. Folk, der er vokset op med frivillighed som en tradition, og som har frivillige i familien, er mere tilbøjelige til at udføre formel frivillighed end andre, hvorimod tradition for frivillighed ikke har nogen betydning for, om man udfører uformelle hjælpeaktiviteter. Her er det primært styrken af de tætte sociale netværk – den afgrænsede sociale kapital – som er afgørende for, om folk er aktive. Selvom der ikke er stor forskel på de personer, der enten udfører formel frivillighed eller uformel hjælp, så adskiller gruppen, der udfører *både* formel frivillighed og uformel hjælp, sig dog fra de øvrige grupper; navnlig fra gruppen der ikke er aktiv i nogen form for frivilligt arbejde. Gruppen, der er aktive i begge former for frivillighed, er kendetegnet ved at have flere ressourcer, stærkere sociale netværk, mere tillid til andre personer og bruge markant mere tid på frivillighed end de andre persongrupper – altså have større social kapital end de andre grupper.

Noter

Denne artikel er baseret på forskning, der er støttet gennem en bevilling fra REALDANIA-Fonden.

1. Forskernetværket omkring "Civilsamfund og Frivillighed" består af forskere fra Aalborg Universitet, Syddansk Universitet, Roskilde Universitet og Socialforskningsinstituttet.
2. Det er primært oplysninger vedrørende respondenternes økonomiske støtte, som færre personer har ønsket at svare på. Derudover er antallet af timer, som folk hjælper andre udregnet, således at folk, der svarer afvigende, er kodet til nul timer, og personer der har svaret bekræftende, men ikke angivet antal timer, er sat til gennemsnittet for gruppen. Antallet af hjælpetimer indgår ikke i den endelige model.
3. Forskellen mellem de to gruppers gennemsnitlige antal timers hjælp er testet ved hjælp af en t-test ($p=0,76$). Der er taget højde for antagelsen om varianshomogenitet mellem de to grupper.
4. Vi har foretaget en Hausman-test af IIA-antagelsen. Resultaterne af testen er ikke signifikante. Derfor er der ikke grundlag for at konkludere, at antagelsen om uafhængighed af øvrige alternativer ikke er overholdt. Man skal dog generelt være varsom med IIA-test (Long & Freese 2014: 408). Ydermere foretog vi en bivariat probit-analyse for henholdsvis formel frivillighed eller uformel hjælp, der tillader at fejleddene er korreleret. Denne analyse viste, at der ikke er statistisk signifikant sammenhæng, og tilsvarende er korrelationen svag.
5. Koefficienterne i tabel 4 er udregnet som relative risiko-ratioer. Værdierne skal tolkes i forhold til referencekategorien. Modellen som helhed er signifikant ved $p<0,001$. Modellens pseudo R^2 er 0,05. Modellen er testet for multikollinearitet. Alle fundne VIF-værdier er under 4. Hvorfor der ikke vurderes, at være problemer med multikollinearitet i modellen.

Litteratur

- Bauer, Thomas K.; Julia Bredtmann & Christoph M. Schmidt 2013: "Time vs. Money – The Supply of Voluntary Labor and Charitable Donations across Europe". *European Journal of Political Economy*, 32 (December):80-94. doi:10.1016/j.ejpoleco.2013.06.006.
- Beuningen, Jacqueline van & Hans Schmeets 2013: "Developing a Social Capital Index for the Netherlands". *Social Indicators Research*, 113(3):859-86. doi:10.1007/s11205-012-0129-2.
- Boje, Thomas 2014: "Uformel Frivillighed", i Lars Skov Henriksen & Torben Fridberg (red.): *Udviklingen i Frivilligt Arbejde 2004-2012*, 14:09:225-48. København: SFI.
- Bourdieu, Pierre 1979: *La Distinction. Critique sociale du judgement*. Paris Minuit (*Distinction: A Critique of the Judgement of the Taste*). Cambridge, MA: Harvard University Press 1984.
- Choi, Namkee G.; Jeffrey A. Burr; Jan E. Mutchler & Francis G. Caro 2007: "Formal and Informal Volunteer Activity and Spousal Caregiving Among Older Adults". *Research on Aging*, 29(2):99-124. doi:10.1177/0164027506296759.
- Coleman, James S. 1988: "Social Capital in the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology*, Vol. 94, Supplement: Organizations and Institutions: 95-120.
- Coleman, James S. 1994: *Foundations of Social Theory*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Einolf, Christopher & Susan M. Chambré 2011: "Who Volunteers? Constructing a Hybrid Theory". *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 16(4): 298-310. doi:10.1002/nvsm.429.
- Essen, Johan von; Magnus Jegermalm & Lars Svedberg 2015: "Folk i rörelse – medborgerligt engagement 1992-2014". Arbetsversion 5 maj 2015; Ersta Sköndal Högskola Stockholm.
- Fridberg, Torben 2014: "Design, Metode og Data", i Lars Skov Henriksen & Torben Fridberg (red.): *Udviklingen i Frivilligt Arbejde 2004-2012*, 14:09:23-28. København: SFI.
- Granovetter, Mark S. 1973: "The Strength of Weak Ties". *American Journal of Sociology*, 78(6):1360-80.
- Granovetter, Mark S. 1985: "Economic action and social structure: the problem of embeddedness". *American Journal of Sociology*, Vol 91, No. 3:481-510.
- Gundelach, Birte; Markus Freitag & Isabelle Stadelmann-Steffen 2010: "Making or Breaking Informal Volunteering". *European Societies*, 12(5):627-52. doi:10.1080/14616696.2010.497224.
- Haski-Leventhal, Debbie & David Bargal 2008: "The Volunteer Stages and Transitions Model: Organizational Socialization of Volunteers". *Human Relations*, 61(1):67-102. doi:10.1177/0018726707085946.
- Henriksen, Lars Skov; Inger Koch-Nielsen & David Rosdahl 2008: "Formal and Informal Volunteering in a Nordic Context: The Case of Denmark". *Journal of Civil Society*, 4(3):193-209. doi:10.1080/17448680802559685.
- Hustinx, Lesley; Ram A. Cnaan & Femida Handy 2010: "Navigating Theories of Volunteering: A Hybrid Map for a Complex Phenomenon". *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40(4):410-34. doi:10.1111/j.1468-5914.2010.00439.x.
- Long, J. Scott & Jeremy Freese 2014: *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using Stata*, Third Edition. College Station, Texas: Stata Press.

- Martinez, Iveris L.; Donneth Crooks, Kristen S. Kim & Elizabeth Tanner 2011: "Invisible Civic Engagement among Older Adults: Valuing the Contributions of Informal Volunteering". *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 26(1):23-37. doi:10.1007/s10823-011-9137-y.
- Pichler, Florian & Claire Wallace 2007: "Patterns of Formal and Informal Social Capital in Europe". *European Sociological Review*, 23(4):423-35. doi:10.1093/esr/jcm013.
- Portes, Alejandro 1998: "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology". *Annual Review of Sociology*, 24(1):1-24. doi:10.1146/annurev.soc.24.1.1.
- Portes, Alejandro 2000: "The two meanings of social capital". *Sociological Forum*, Vol 15, No. 1:1-12.
- Putnam, Robert 2000: *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster.
- Salamon, L.M.; S. W. Sokolowski & R. List 2003: *Global Civil Society: An Overview*. Baltimore: The Johns Hopkins University.
- Son, Joonmo & Nan Lin 2008: "Social Capital and Civic Action: A Network-Based Approach". *Social Science Research*, 37(1):330-49. doi:10.1016/j.ssresearch.2006.12.004.
- Svedberg, Lars 2001: "Spelar ideella och informella insatser någon roll för svensk välfärd?", i M. Szebehely (red.): *Välfärdstjänster omvandling*. Foskarantologi från Kommiteen Välfärdbokslut SOU, 2001:52. Stockholm: Fritzes.
- Svedberg, Lars; Johan von Essen & Magnus Jegermalm 2010: "Svenskarnas engagemang är större än någonsin – insatser i och utanför föreningslivet". Rapport till Regeringskansliet. Stockholm: Ersta Sköndal högskola. <http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/31/03/0bd0a06d.pdf>.
- Taniguchi, Hiromi 2012: "The Determinants of Formal and Informal Volunteering: Evidence from the American Time Use Survey". *Voluntas*, 23(4):920-39. doi:http://dx.doi.org.molly.ruc.dk/10.1007/s11266-011-9236-y.
- Uslaner, Eric M. 2000: "Producing and Consuming Trust". *Political Science Quarterly*, 115(4):569-90. doi:10.2307/2657610.
- Uslaner, Eric M. 2012: "Measuring Generalized Trust: In Defense of the "Standard" Question", i Fergus Lyon, Guido Möllering & Mark Saunders: *Handbook of Research Methods on Trust*, 72-84. Edward Elgar Publishing. <http://www.elgaronline.com/view/9781848447677.00015.xml>.
- Wall, Karin; Sofia Aboim, Vanessa Cunha & Pedro Vasconcelos 2001: "Families and Informal Support Networks in Portugal: The Reproduction of Inequality". *Journal of European Social Policy*, 11(3):213-33. doi:10.1177/095892870101100302.
- Wilson, John 2012: "Volunteerism Research, A Review Essay". *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41(2):176-212. doi:10.1177/0899764011434558.
- Wilson, John & Marc Musick 1997: "Who Cares? Toward an Integrated Theory of Volunteer Work". *American Sociological Review*, 62(5):694. doi:10.2307/2657355.
- Wollebæk, Dag & Per Selle 2003: "Participation and Social Capital Formation: Norway in a Comparative Perspective". *Scandinavian Political Studies*, 26(1):67-91. doi:10.1111/1467-9477.00080.
- Woolcock, Michael 1998: "Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework". *Theory and Society*, 27(2):151-208. doi:10.1023/A:1006884930135.